

dr hab. Andrzej Pawlik, prof. UJK

Kielce dn. 30.08.2017 r.

Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji

Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgra Marka Michała Wikińskiego

pt. Wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim,

przygotowanej pod opieką naukową prof. dr hab. Katarzyny Głębickiej-Auleytner
w Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu

1. Przedmiot recenzji

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pana Marka Michała Wikińskiego pt. **Wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim**, przygotowana pod opieką naukową prof. dr hab. Katarzyny Głębickiej-Auleytner w Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

Podstawę przygotowania recenzji stanowiły:

- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.),

- Pismo Prorektora ds. Rozwoju Kadry i Współpracy z Zagranicą Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu (PK-042/26/37-2/dr-r/17).

2. Problem badawczy, tytuł i cel rozprawy

W polu zainteresowań Autora znalazła się aktualna i ważna, zarówno w aspekcie teoretycznym jaki i praktycznym, problematyka badawcza dotycząca zbadania skuteczności wykorzystania pomocy finansowej Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego dla polskiego rynku pracy – na przykładzie subregionu radomskiego w okresie członkostwa Polski w UE tj. w latach 2004-2015. Pomoc finansowa UE i EOG ma w założeniu między innymi wspomagać działania mające na celu zwiększenie zatrudnienia i przeciwdziałanie negatywnym skutkom bezrobocia poprzez odpowiednie oddziaływanie na uczestników rynku pracy. Sytuacja społeczno-ekonomiczna naszego kraju wymaga bardzo wszechstronnego spojrzenia na korzyści płynące z członkostwa Polski w Unii Europejskiej i możliwości pozyskania środków finansowych dla polskich województw. Dotyczy to szczególnie subregionu radomskiego w którym w latach 90- tych, procesy restrukturyzacji przemysłu zbrojeniowego, skórzanego, maszynowego i tytoniowego zdeformowały rynek pracy. Przedstawiając jaki jest wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim, Autor podjętą problematykę badań sytuuje na gruncie nauk ekonomicznych.

Problem badawczy

Autor jednoznacznie określa, że problemem badawczym jest zbadanie skuteczności wykorzystania pomocy finansowej UE i EOG dla polskiego rynku pracy – na przykładzie subregionu radomskiego w latach 2004-2015. Jednocześnie stwierdza, że problem badawczy jest niezwykle istotny dla kreowania polskiej polityki zatrudnienia, bo ukazuje możliwości i obszary wsparcia z Europejskiego Funduszu Społecznego na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych (str. 9). Wysoko oceniając wykonaną pracę studialną uważam, że postawiony przez Autora problem badawczy jest ugruntowany poznawczo.

Tytuł rozprawy

Nadany przez Autora rozprawie tytuł jest prawidłowo sformułowany, wskazuje na to, co Autor chce udowodnić w rozprawie i jaki jest zakres prowadzonych przez niego badań.

Cel rozprawy

Na podstawie tekstu zawartego w rozprawie wynika, że głównym celem rozprawy jest zbadanie skali wydatkowania środków z funduszy strukturalnych UE na rynku pracy subregionu radomskiego na trwałe utworzenie miejsc pracy (str. 10). W tym celu zostały poddane analizie zrealizowane projekty ze środków strukturalnych UE i EOG w latach 2004-2015 a także wydatkowane środki UE i EOG, które przyczyniły się do powstania miejsc pracy lub podjęcia zatrudnienia przez osoby, które skorzystały z dofinansowania unijnego na podwyższenie kwalifikacji zawodowych lub rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.

Główny cel rozprawy został wzmocniony **celem poznawczym**: wykazaniem, jakie projekty skutecznie zmniejszają bezrobocie i przyczyniają się do tworzenia miejsc pracy i zatrudnienia na rynku pracy subregionu radomskiego oraz **celem praktycznym**: sformułowaniem rekomendacji pod adresem instytucji polityki rynku pracy oraz podmiotów realizujących projekty współfinansowane ze środków finansowych UE w obszarze rynku pracy.

3. Główna teza i hipotezy

Główna teza

Autor przyjmuje główną tezę, która brzmi: Fundusze strukturalne UE i EOG wpływają pozytywnie na rynek pracy subregionu radomskiego, ponieważ dzięki nim zostają utrzymane lub powstają nowe miejsca pracy (str. 10).

Główna teza i przyjęte założenia badawcze bazują na powoływanych w rozprawie teoriach i poglądach wielu autorów oraz stanowią ugruntowaną metodologicznie podstawę do zbudowania hipotez badawczych.

Hipotezy badawcze

Autor uwzględniając studia literaturowe, wykorzystanie danych statystycznych, analizę danych źródłowych, analizę dokumentów urzędowych, obowiązujące regulacje prawne oraz własne badania empiryczne poprzez przeprowadzenie wywiadów pogłębionych z realizatorami projektów i współpracującymi w projekcie pracodawcami, formułuje następujące hipotezy badawcze (str. 165 i 166):

- Dzięki środkom strukturalnym UE następuje rozwój aktywnej polityki rynku pracy,

- Środki strukturalne UE finansują głównie podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych,
- Ze środków strukturalnych UE przyznawane są dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób znajdujących się w szczególnie trudnym położeniu na rynku pracy (kobiety, osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotni, młodzież, osoby po 50 r. życia),
- Dotacje twarde, czyli inwestycyjne mają realny wpływ na utrzymanie już istniejących miejsc pracy,
- Projekty miękkie mają wpływ na utworzenie nowych miejsc pracy,
- Fundusze Europejskie tworzą głównie miejsca pracy w administracji samorządowej, czy też organizacjach pozarządowych często obejmujące również koordynację procesu monitorowania i rozliczania projektu,
- Fundusze europejskie nie tworzą trwałych miejsc pracy, a głównie miejsca pracy na czas realizacji projektu.

Złożoność badanej problematyki zachęciła Autora do postawienia następujących szczegółowych pytań badawczych (str. 166):

- Jaka była wielokrotność i powtarzalność składania przez instytucję-przedsiębiorstwo wniosków o dofinansowanie projektów w okresie programowania 2004-2006 i 2007-2013?
- Jaka była skuteczność pozyskiwania środków finansowych w ramach funduszy UE?
- W ramach jakich programów operacyjnych i obszarów tematycznych były pozyskane środki do realizacji w subregionie radomskim?
- Jakie rodzaje projektów były realizowane w latach 2004-2015?
- Jaka była wysokość otrzymanego dofinansowania w ramach projektów?
- Jak realizowane projekty przekładały się na utrzymanie lub stworzenie nowego miejsca pracy?
- Jaki był cel projektu?
- Jaka była forma prawna zawartych umów o pracę w trakcie realizacji projektu i po jego zakończeniu?
- Jakie działania projekt finansował?

- Czy po realizacji projektów powstały nowe miejsca pracy?
- Na jaki okres czasu utworzono nowe miejsca pracy?
- Jaka jest sytuacja zawodowa osób po zakończeniu realizacji projektu?

4. Struktura pracy i treść rozdziałów

Realizacji wcześniej określonego celu rozprawy i weryfikacji postawionych hipotez podporządkowana jest struktura rozprawy. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów: dwóch teoretycznych, dwóch teoretyczno-praktycznych i jednego praktycznego (łącznie 250 stron), uzupełnionych spisem rysunków - 1, spisem tabel - 75, spisem wykresów - 59 i bibliografią – 210 pozycji, a także aktami prawnymi – 17, źródłami internetowymi - 9, dokumentami urzędowymi – 28 oraz aneksem -1. (cała rozprawa liczy łącznie: 286 stron). Ze względu na zawartość treści można uznać, że rozprawa jest kompletna i stanowi spójną całość.

Rozdział pierwszy (35 stron): Polityka spójności społeczno-gospodarczej

Rozdział ten stanowi teoretyczną podstawę badań. Autor dokonuje w nim analizy genezy i rozwoju polityki spójności na obszarze Unii Europejskiej, jej celów, priorytetów i wymiarów. Spójność społeczno-ekonomiczna definiowana jest jako redukcja różnic w stopniach rozwoju poszczególnych regionów oraz zmniejszanie zacofania najsłabszych regionów w tym terenów wiejskich. Jej celem jest likwidowanie dysproporcji i zacofania w rozwoju niektórych regionów UE. Autor poddał dogłębnej analizie spójność ekonomiczną, która ma bezpośredni wpływ na kształtowanie warunków pracy i życia obywateli. Podkreślił, że duże znaczenie dla kreowania europejskiej przestrzeni ekonomicznej mają również regiony, które poprzez przyznawane im fundusze strukturalne zwalczają dysproporcje w poziomie życia i pracy swoich mieszkańców.

Rozdział drugi (43 strony): Fundusze strukturalne UE na rzecz tworzenia miejsc pracy

W rozdziale tym przedstawiono analizę funduszy strukturalnych UE, które mają bezpośredni wpływ na finansowanie lokalnych rynków pracy. Szczegółowo został tu opisany Europejski Fundusz Społeczny oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego zwłaszcza pod kątem celów i priorytetów, które finansował w latach 2004-2015. Ponadto scharakteryzowano dokumenty programowe wydatkowania funduszy strukturalnych UE w Polsce. Przedstawiając środki strukturalne UE wydatkowane w subregionie radomskim, Autor stwierdził, że tylko

trzy powiaty (lipski, szydlowiecki i radomski) ukierunkowały swoje inicjatywy na priorytety zapisane w POKL, który ma największe przełożenie na tworzenie ze środków strukturalnych UE miejsc pracy.

Rozdział trzeci (21 stron): Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy

Rozdział ten, poświęcono Norweskiemu Mechanizmowi Finansowemu oraz Mechanizmowi Finansowemu Obszaru Gospodarczego, które są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Norwegię, Islandię i Lichtenstein nowym członkom UE. W zamian za pomoc finansową, państwa-darczyńcy korzystają z dostępu do rynku wewnętrznego UE. Głównym celem tej finansowej formy wsparcia jest przyczynienie się do zmniejszenia różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwami beneficjentami. Jak podkreślił Autor w subregionie radomskim zostały zrealizowane tylko 2 programy w ramach EOG i Funduszy Norweskich.

Rozdział czwarty (42 strony): Rynek pracy w teorii i praktyce

W rozdziale czwartym poddano analizie ekonomicznej pojęcie polityki rynku pracy, która jest celową interwencją ingerującą w procesy rynkowe zwiększające efektywność działań przywracających osoby bezrobotne na rynek pracy, a także ma zwiększyć zatrudnienie osób z grup defaworyzowanych czy też ochraniać już istniejące. W rozdziale tym zostały opisane determinanty polityki rynku pracy, modele i koszty działań. Na podstawie sprawozdań rządowych i ministerialnych została oceniona efektywność podstawowych form wspierania osób bezrobotnych. Na zakończenie tego rozdziału, Autor przeanalizował dane statystyczne polskiego rynku pracy oraz scharakteryzował rynek pracy w subregionie radomskim i stwierdził (str. 159), że : subregion radomski należy do jednego z najuboższych regionów województwa mazowieckiego. Cechują go migracje zarobkowe mieszkańców (szczególnie młodych i najlepiej wykształconych), brak inwestycji ze strony przedsiębiorców, niepełne wykorzystanie funduszy unijnych, niska podaż miejsc pracy i wysokie bezrobocie, które np. w powiecie szydlowieckim jest najwyższe w kraju.

Te cztery rozdziały pracy oceniam jako bardzo wartościowe jej części. Zawarte są w nich wyniki wyjątkowo szeroko zakrojonych studiów literaturowych nad problematyką

której dotyczy rozprawa, studiów w obszarze nauk ekonomicznych, obejmujących również literaturę światową i publikacje Komisji Europejskiej i Eurostatu. Autor powołuje poglądy przedstawicieli wskazanych nauk, podając przy tym dane bibliograficzne. W ten sposób skonstruowane rozdziały są cennym zbiorem krótkich informacji sygnalnych na temat poruszanej przez Autora problematyki w jej teoretycznym wymiarze z odwołaniem się do materiałów źródłowych i praktycznych. W zbiorze tym istotne miejsce zajmuje przegląd ważnych dla rozprawy definicji, terminów rozmaicie definiowanych przez poszczególnych autorów. Rozważania teoretyczne i teoretyczno-praktyczne o których mowa, stanowią dla Autora podstawę określenia problematyki pracy, sformułowania problemu badań, założeń, pytań i hipotez badawczych.

Rozdział piąty (86 stron): Finansowanie polskiego rynku pracy z funduszy strukturalnych UE oraz mechanizmu finansowego EOG na przykładzie subregionu radomskiego – badania własne

Rozdział piąty stanowi główną część rozprawy związaną z jej warstwą empiryczną. Znalazły tu się poprawnie przedstawione: metodologia badań własnych oraz opis przeprowadzonych badań. Rozdział zawiera diagnozę społeczno-ekonomiczną subregionu radomskiego. W tym rozdziale wykorzystano między innymi metodę wywiadu kwestionariuszowego i metodę modelowania ekonometrycznego. W celu zweryfikowania odpowiedzi z badań ankietowych nad pytaniem jak fundusze europejskie wpływają na tworzenie stałych miejsc pracy zbudowano ogólny model ekonometryczny, który poddano estymacji klasyczną metodą najmniejszych kwadratów. Na zakończenie przedstawiono wnioski z przeprowadzonych analiz i badań (21 wniosków z badań) oraz rekomendacje sformułowane pod adresem instytucji odpowiedzialnych za realizację projektów ze środków strukturalnych UE i EOG. Stanowią one niezbędny komponent w przeprowadzonych badaniach. Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na weryfikacje sformułowanych wcześniej hipotez. Według Autora, spośród 7 sformułowanych hipotez potwierdziło się 6. Jedna, nie potwierdziła się hipoteza badawcza zakładająca, że realne przełożenie na powstawanie nowych miejsc pracy mają dotacje twarde, czyli inwestycyjne (str. 244). Realizowane projekty inwestycyjne wykorzystywały przede wszystkim własny stan zatrudnienia. Osoby pracujące przy realizacji

projektu po jego zakończeniu nadal pozostawały w zatrudnieniu. Badania wykazały, że w subregionie radomskim zaledwie 14% zrealizowanych projektów twardych utworzyło miejsce pracy.

W tym miejscu zgłaszam uwagę (mając na względzie nazwy: hipoteza badawcza i hipoteza szczegółowa) na różniące się zapisy w sformułowanych hipotezach. Na str. 11 jest następujący zapis „ Realne przełożenie na powstawanie nowych miejsc pracy mają dotacje twarde, czyli inwestycyjne.”, a w rozdziale piątym – badawczym na str. 166 różniący się zapis „ Dotacje twarde, czyli inwestycyjne mają realny wpływ na utrzymanie już istniejących miejsc pracy.” Wyrazy „powstawanie” i „utrzymanie” w tym przypadku nie mogą uznać za synonimy. Ponadto za bardzo polemiczną uznaję przedstawioną również w tym rozdziale hipotezę ze str. 166, że „Fundusze europejskie nie tworzą trwałych miejsc pracy, a głównie miejsca pracy na czas realizacji projektu”.

5. Zakończenie

Autor ustosunkowuje się do wyników zakońzonego procesu weryfikacji hipotez. Przekonująco wypowiada się o tym, że założony cel został osiągnięty, wskazuje na przydatność dla praktyki zagadnień omawianych w pracy i wniosków wynikających z weryfikacji hipotez w tym o rekomendacjach (sformułowano 14 rekomendacji), które powinny zwiększyć skuteczność wykorzystania funduszy UE i EOG. Przeprowadzone badania potwierdziły, że władza samorządowa realizując projekty dofinansowywane ze środków UE i EOG jako czynnik rozwoju regionalnego postrzega zasoby kapitału i zasoby pracy, a także sprawność instytucji administracji publicznej, również w pozyskiwaniu i wydatkowaniu środków strukturalnych UE na potrzeby własnego regionu. Potwierdziło się również opisywane w teorii rozwoju regionalnego i lokalnego to, że czynniki endogeniczne mają bezpośredni wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy. Subregion radomski nadal jest regionem słabiej rozwiniętym, co potwierdzają wskaźniki społeczno-ekonomiczne, dlatego potrzeba zmiany tego stanu rzeczy wymaga wykorzystania możliwości finansowych ze źródeł UE i EOG.

6. Wykorzystanie literatury przedmiotu

Bibliografia zawiera spis 210 publikacji naukowych. Jest to wyjątkowo bogaty zbiór źródeł literaturowych, właściwie dobranych i wykorzystanych w rozprawie. Wskazuje na bardzo dobrą znajomość problematyki omawianej przez Autora, na wiedzę z zakresu ekonomii, ze szczególnym wskazaniem na zagadnienia dotyczące środków strukturalnych UE i rynku pracy.

7. Opracowanie redakcyjne

W pracy zdarzają się błędy stylistyczne, interpunkcyjne czy też zwykłe literówki.

8. Wnioski końcowe

Zjawisko bezrobocia należy do najważniejszych problemów społecznych XXI wieku i wiele wskazuje na to, że również w najbliższym czasie niewiele w tym względzie się zmieni. Dlatego badania nad funkcjonowaniem rynku pracy i wykorzystaniem siły roboczej zyskują obecnie na znaczeniu. Transformacja systemowa w kierunku gospodarki rynkowej pozostawiła w Polsce zdeformowany rynek pracy, a wysoka ranga problemu bezrobocia wynika z ekonomicznego, społecznego i politycznego znaczenia tego zjawiska. Bezrobocie nie tylko wpływa na standard życia ludności i dynamikę rozwoju gospodarczego, ale w istotny sposób decyduje o nastrojach społecznych i popularności rządów. To właśnie między innymi z tych względów jest ono przedmiotem zainteresowania polityki gospodarczej państwa i Unii Europejskiej, próbujących ograniczyć rozmiary tego zjawiska. Szczególnego tempa przeciwdziałanie temu zjawisku nabrało po wejściu Polski do Unii Europejskiej i dofinansowaniu ze środków strukturalnych Unii Europejskiej oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Unia Europejska przyjęła w swojej polityce regionalnej zmniejszenie rozpiętości między poszczególnymi regionami poprzez udzielanie pomocy regionom słabym i zaniedbanym. Obecnie, po 13 latach członkostwa w UE pojawia się potrzeba zbadania skuteczności wykorzystania pomocy finansowej UE i EOG dla polskiego rynku pracy. Właśnie w tę problematykę częściowo niezbadaną jeszcze, a częściowo zbadaną na innym gruncie wpisuje się rozprawa doktorska Pana mgr Marka Michała Wikińskiego.

Problem rozprawy uznać można za oryginalny i ważny. Sprowadza się do zbadania skuteczności wykorzystania pomocy finansowej Unii Europejskiej i EOG dla polskiego rynku

pracy – na przykładzie subregionu radomskiego w okresie członkostwa Polski w UE tj. w latach 2004-2015. Problem ten właśnie w takim zaproponowanym przez Autora ujęciu zaczyna być w Polsce przedmiotem empirycznych badań i głębszych refleksji teoretycznych. Rozprawa, ze względu na bardzo dużą liczbę powoływanych literaturowych pozycji stanowi swoiste kompendium wiedzy z zakresu środków strukturalnych UE i rynku pracy. Autor osiągnął zamierzone cele poznawcze i praktyczne.

W rozprawie i w procesie jej tworzenia uwzględnione zostały wszystkie istotne elementy warsztatu badawczego, choć ich interpretacja czy sposób stosowania nie są jeszcze doskonałe.

Stwierdzam w związku z tym, że recenzowana przeze mnie praca doktorska Pana mgra Marka Michała Wikóńskiego pt. *Wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim* stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje na posiadaną przez Autora wiedzę teoretyczną z ekonomii i tym samym spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim wynikające z art. 13 punkt 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.). Z pełnym przekonaniem rekomenduję wniosek o jej dopuszczenie do publicznej obrony i nadanie stopnia doktora nauk ekonomicznych.

